

Tal av Maria Larson vid HARO:s konferens Bättre framtida psykisk hälsa, på Skansen i Stockholm den 3 juni 2009.

Kära vänner!

Jag är väldigt glad att få möjlighet att inleda idag. Och låt mig säga det direkt att jag ser HARO som en mycket viktig partner i opinionsbildningen i Sverige. Från att föräldraskap och uppväxtförhållanden varit hopplöst ute, så är det idag på allas läppar. Jag vill hävda att det just nu råder en renässans för familjen och för barnens rätt till sina föräldrar. Det finns ett samtalsklimat om barns och ungdomars psykiska hälsa som inte fanns för ett par år sedan. Och många inser värdet av väl fungerande familjerelationer.

Vi rör oss alltså i en miljö just nu som är väldigt gynnsam för oss som tror att familjen har en enorm betydelse. Och därför är det också just nu vi måste stärka opinionsbildningen ytterligare och passa på att etablera hälsosamma åtgärder som främjar barns och familjers hälsa på lång sikt.

Regeringen kan inte ta åt sig hela äran för att familjeklimatet är gynnsamt. men jag vill gärna påminna om några delar ur den första regeringsförklaringen som den här regeringen lämnade 2006. Begreppet "familj" omnämns elva gånger, till exempel i sammanhang som handlar om – och jag citerar: "En trygg uppväxt är den mest effektiva brottsförebyggande insatsen .." "Föräldrar har ansvar för att förmedla normer och värderingar till sina barn." "Föräldrarna – som känner sina barn bäst..." Och slutligen: "Föräldrastöd skall erbjudas kontinuerligt under barnets hela uppväxt."

Det var några exempel på att regeringen i sin politik söker efter medlen att stödja föräldraskap och prövar varje förslag utifrån vad det betyder för familjen.

Jasmine 9 år får frågan i en lokaltidning: Vad är det bästa du vet?

Vad tror ni hon svarar?

- Att vara hemma och mysa med mamma och pappa.

Hon uttrycker samma sak som de allra, allra flesta barn. Föräldrarna är de viktigaste personerna i varje barns liv. Och föräldrar älskar sina barn och vill dem väl.

Föräldrar har en oerhört stark inverkan på sina barn och däri ligger en fantastisk kraft. De allra flesta föräldrar vill sina barn allt väl här i livet och därför måste också politiken som förs bemyndiga föräldrar och våga se att det är så väldigt många vill leva.

Undersökningsföretaget Kairos Future har gjort en jättestor undersökning om svenska ungdomars attityder och värderingar. 19 000 svenska ungdomar 15-19 år, har svarat på frågor. Våldigt många prioriterar att få ett jobb – förstäligt med dagens höga ungdomsarbetslöshet. Men de flesta ser ljus på sin framtid. Kairos Future sammanfattar själva en av de viktigaste slutsatserna av undersökningen. De säger: ”En fungerande familjesituation är grundförutsättningen för framtidstro.” Anna Kiefer på Kairos Future säger: ”Den stora utmaningen för dagens unga är, inte att förbättra världen, utan att lyckas med att hålla ihop familjen.”

Men den på lång sikt viktigaste åtgärden är att stödja föräldrarna att vara just föräldrar. Storheten i föräldrarnas betydelse är egentligen ingen ny insikt. Det finns starkt vetenskapligt belegg för att föräldrastöd förebygger psykisk och fysisk ohälsa bland barn. Relationen till föräldrarna är det som betyder mest för ett barns hälsa. Vi har mer än 100 högkvalitativa studier som visar att stöd till föräldrarna kan förebygga psykiska problem både under uppväxten och senare i vuxen ålder. Många studier pekar på att det är möjligt att reducera den psykiska ohälsan hos barn genom insatser för föräldrarna. I detta avseende har vi ett helt annorlunda kunskapsläge jämfört med ett decennium tillbaka.

Hur är det då? Växer våra barn upp med tolerans, kärlek och beröm? Ja, det gör faktiskt de allra flesta. Ungdomsstyrelsen pekar på att ungefär 80 % av barnen själva säger att de mår bra. Det är viktigt att komma ihåg. Men vi ser också, och det bekymrar oss, att många barn och ungdomar visar tecken på stress, ångest, att man är olycklig, har ont i magen och svårt att sova. Förskrivning av antidepressiva medel till unga har ökat dramatiskt och alltför många, inte minst unga tjejer, utsätter sig för stora risker.

I slutet av april kom en alldeles färsk rapport från Socialstyrelsen, Folkhälsorapporten 2009. Den visar att även bland tonåringar ökar den psykiska ohälsan. Alkoholkonsumtionen är fortsatt hög bland ungdomar och det är fler som vårdas för alkoholförgiftning idag än under 90-talet. Det är också dubbelt så många ungdomar som vårdas för depression. Antalet självmordsförsök ökar sedan några år för både unga killar och tjejer. Det här är varningssignaler som vi måste ta på stort allvar.

Död åt familjen, utropades det för en tid sedan. Jag skulle vilja säga: Glöd åt familjen. Därför att det är komplicerat och svårt att vara förälder. Huvuddelen av dagens föräldrar har så bred kunskap om barn och möts av så många budskap om

vad som är bra barnuppfostran. Någon sade att vetenskapen om hur skört och känsligt livet är och vad som också därmed kan bli fel – det skapar osäkerhet. Hur ska man veta att ens egna hopsnickrade teorier inte leder fel?

Kanske var det enklare förr. Fler hade nätverk och släktingar runt omkring med erfarenheter att ösa ur. Med omflyttning, både inom landet och till Sverige, är det fler som inte spontant har ett nätverk att luta sig mot. Vad som finns idag är däremot ett enormt utbud av föräldrakurser, litteratur, artikelsier och Nanny program. Det är lätt att bli villrådlig. Det kan vi konstatera. Men det som många föräldrar efterfrågar är inte expertråd eller föräldrautbildning – det är nätverk och samtal med andra föräldrar.

Därmed är vi inne på förslaget till strategi för ett utvecklat föräldrastöd. Den heter ”En vinst för alla”. Som namnet antyder så bygger själva idén på att bättre hälsa bland barn är en vinst för alla – för hela samhället. Som folkhälsominister så argumenterar jag ofta för att hälsofrämjande insatser och sjukdomsförebyggande insatser också är ekonomiskt lönsamma, inte minst för landstingen. Det finns ett uttrycks sätt som låter så här på engelska: “An ounce of prevention is worth a pound of cure”. Jag tycker det är tillämpligt också när det gäller insatser för föräldrar.

Föräldrastödsstrategin utreddes av Inger Davidson, lades ut på en sk öppen remiss under januari-februari i år och beslutades av regeringen i mars. Viktigt att säga är att föräldrastödet ska vara ett generellt erbjudande till alla och inte riktat till vissa problemgrupper eller riskgrupper. Det ska vara frivilligt och helt bygga på föräldrarnas eget initiativ att delta. Och eftersom vårt avlånga land ser väldigt olika ut så kommer också metoderna och tillvägagångssätten att skifta. Därför är frivilligorganisationerna särskilt inbjudna att delta i detta.

Många olika aktörer är idag inbegripna i föräldrastödjande arbete. Jag är övertygad om att många av er är sådana aktörer inom elevhälsovården, familjecentralerna, socialtjänsten, skolan, kyrkor och föreningar. Men det behövs fler kopplingar mellan olika aktörer. Om man i en kommun kan visa på mervärdet av att förstärka varandras arbete så kan en kedja uppstå som ger ett återkommande stöd till föräldrar under barnets hela uppväxt.

Jag ska försöka beskriva strategin kort. Ett delmål i strategin är att olika aktörer ska samverka med varandra. Föräldrar kommer ju i kontakt med många olika instanser. Var och en av dem har sin utgångspunkt och sitt eget ansvarsområde. Föräldrastödsstrategin ska kunna leda till att de olika aktörerna lättare hittar och

kan dra nytta av varandra. När olika insatser sker samordnat kan effekten bli större och kvaliteten blir högre. Att det förhåller sig så är ju själva grundidén med familjecentralerna.

Det andra delmålet i strategin handlar om att öka antalet hälsofrämjande arenor och mötesplatser för föräldrar. Som jag sa så är det vad många efterfråga och utredaren Inger Davidson lät undersöka detta. Den undersökningen visar att många föräldrar efterfrågar kontaktnät, mötesplatser och utbyte med andra. Ett stort behov hos tonårsföräldrar är att man behöver nätverk som man kan jämföra och prata ihop sig med. Föräldraskap kan inte bara baseras på teorier. Men att få del av andras beprövade erfarenhet eller i alla fall få jämföra sina teorier med andra, ger ofta god vägledning.

Föräldraskap utövas genom praktisk handling. Därför finns ett behov av utbyte och information både med experter och med andra föräldrar. Det här delmålet i strategin syftar till att möta denna efterfrågan på mötesplatser. Särskilt för föräldrar som saknar egna nätverk blir dessa mötesplatser viktiga.

Det tredje delmålet i strategin handlar om utbildning av de olika aktörerna. Strategin kallar det föräldrastödsledare och vi föreslår att utbildningar ska kunna genomföras regionalt. Låt mig här nämna en annan avsikt med strategin nämligen att stödja program och metoder som har effekt. Det här hänger ihop med utbildningen eftersom den förstås handlar om att lära ut metoder som fungerar.

Örebro Universitet har fått ett uppdrag att finansiera utvärdering av de fem vanligaste gruppbaseade föräldrastödsprogrammen och Folkhälsoinstitutet har redan tidigare fått pengar för att stödja sex kommuner som ska utveckla det lokala hälsofrämjande arbetet. Med stor sannolikhet kommer vi att kunna använda resultatet från de kommunerna för att utveckla också föräldrastödet. Dessa kommuner samarbetar med en högskola eller en annan forskningsinstitution.

Men det är viktigt att vi också får ett utvecklingsarbete som är riktat mot just och enbart föräldrastödsmodeller. Därför disponerar Folkhälsoinstitutet 70 miljoner kr som ska fördelas till några kommuner som i samarbete med forskningslärosäten ska utveckla föräldrastödet. Ansökningar kommer in nu.

Samverkan mellan flera kommuner som vill utveckla föräldrastöd tillsammans kommer särskilt att beaktas. Jag lever själv en liten kommun och vet att samverkan över kommungränserna kan förstärka den lilla kommunens möjligheter. Även om det vore önskvärt att snabbare få fram resultat så är det ett arbete som måste få ta lite tid. Slutredovisning av försöksverksamheten ska ske senast 2012.

Låt mig avsluta med en liten reflektion.

Ett gott samhälle skapas inte av politiker. Det byggs av vanligt folk, av människor som uppfostrar sina barn och ger dem trygghet och uppmuntran. Av människor som går till jobbet, startar företag eller utvecklar en idé. Samhället är något mer än det offentliga, något mer än staten och kommunerna. När vi tar ansvar för varandra, både för våra närmaste, men gärna också i vidare kretsar, så är vi med och skapar ett gott samhälle. Familjen är en oerhört viktig grundsten när vi tillsammans är med och bygger ett gott samhälle.

Tack för ordet.